

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref.:

21/4454

Vår ref.:

2021/utdhøringer/besø

Dato:

16.desember 2021

Høringssvar - Høring om forslag til ny opplæringslov og endringer i friskoleloven

YS takker for anledningen til å komme med høringssvar på forslag om ny opplæringslov og endringer i friskoleloven. YS sitt høringssvar baserer seg på en intern prosess i vår organisasjon med innspill fra flere av våre forbund og yrkesorganisasjoner. Vårt høringssvar inkluderer innspill fra Skolelederforbundet, Delta, Yrkestrafikkforbundet, Lærernes Yrkesforbund, AVYO, Delta Oppvekst og Kulturforbundet i Delta. Noen av våre forbund og yrkesorganisasjoner vil også sende inn egne høringssvar der de går mer i dybden på sine kjerneområder. YS sitt høringssvar er behandlet politisk i vår organisasjon.

I vårt høringssvar har vi fulgt kapitlene i departementets høringsnotat. Der det er funnet nødvendig eller hensiktsmessig, har vi teksten under de ulike kapitlene også henvist til paragrafene i forslag til ny opplæringslov.

Innledningsvis vil vi overordnet kommentere at det har vært et godt om omfattende arbeid med å utarbeide det foreliggende lovforslaget der blant annet flere utvalg har vært i arbeid, med påfølgende høringsrunder. YS registrerer at departementet har vurdert og innlemmet mye av det som har kommet fra partene, i sin vurdering. Vi vil også bemerke at vi i hovedsak støtter lovforslagene, og tror den nye opplæringsloven vil bidra til å gjøre både grunnskole og videregående opplæring i Norge enda bedre, styrke mulighetene for ungdom til å gjennomføre videregående opplæring, og gi voksne bedre muligheter og rettigheter til å kvalifisere seg for arbeidslivet.

“Lære hele livet” er et velbrukt og godt begrep. Det er viktig at det fra skolestart legges et løp og dannes et grunnlag for holdninger og innstilling som kan bidra til å få alle til å fungere i vårt samfunns- og arbeidsliv, ikke bare gjennom de barne- og ungdomsårene i grunnopplæringen, men gjennom hele livet. YS støtter opplæringslovens formålsparagrafer §§ 1-1 og 1-2, og er glad for at også voksne er nevnt i lovens første paragraf.

YS registrerer også at det flere steder henvises til at departementet vil samarbeide med partene med videre utforming og forskrifter. Dette arbeidet ser vi fram til å være en del av.

26 Opplæring i og på norsk tegnspråk

YS registrerer at departementet foreslår å endre ordlyden i ny opplæringslov slik at vilkåret for opplæring i og på norsk tegnspråk skal være at en elev har «hørselshemming». Dette mener vi er for snevert fordi det da kun favner barn som faktisk har en hørselshemming, og utelater de barna som har tegnspråk som førstevalg på grunn av tegnspråkbrukere i nære relasjoner.

Når Språklova trer i kraft 01.01.2022 slår § 7 fast at norsk tegnspråk er det nasjonale tegnspråket i Norge og at norsk tegnspråk er likeverdig med norsk. Vi stiller oss derfor kritisk til at barn som har tegnspråk som førstespråk, ikke skal få beholde retten til opplæring i dette.

YS støtter derfor ikke departementets forslag til lovtekst i §§ 3-4 og 6-3. Vi ønsker en tilføyelse (skrevet i kursiv) slik at første setning i de to paragrafene skal lyde: “*Elevar som har tegnspråk som førstespråk eller har hørselshemming har rett til....*”

38 Bibliotek og Kulturskole

Skolebibliotek har en annen funksjon, rolle og kompetanse enn folkebibliotekene som må prioriteres og signaliseres som verdifullt. Skolebibliotekene har en unik kompetanse i hvordan bibliotek og litteratur kan brukes aktivt i skolen, tilpasset elevenes opplæring og deres behov. Skolebibliotekene er et sentralt redskap i elevenes læring. I tillegg er skolebibliotekene en sosial møteplass og et viktig utjevneende tilbud for elevene.

YS støtter departementets forslag om å beholde og videreføre skolebibliotek-begrepet og innholdet i ny lov, samt å videreføre kravet til kommunene om å ha et skolebibliotek som sikrer alle elever fri tilgang et bibliotek med kompetente ansatte.

YS er glad for at departementet ikke følger opp Opplæringslovsutvalgets forslag om å flytte musikk- og kulturskoletilbudet fra opplæringsloven til kulturloven. Det er viktig at Kulturskolen er integrert og har et tett samarbeid med skolen rundt elevenes læring, og kan fortsette å utvikle seg til å være et lokalt kulturelt ressurscenter i kommunene. Vi støtter også forslagene om å lovfeste at kulturskolen skal ha nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering, samt lovfesting av at kulturskolen skal arbeide forebyggende for å sikre at elevene i kulturskolen har et trygt og godt læringsmiljø.

39 Rådgivning

Rådgivning er et viktig element i vårt utdanningssystem både når det gjelder bidrag til at elever gjør gode utdannings- og yrkesvalg, men også når det gjelder hjelp og støtte underveis og for å bli loset gjennom grunnopplæring.

YS støtter departementets forslag om å videreføre at elever i grunnskolen og den videregående opplæringen skal få den rådgivningen de har behov for både når det gjelder utdannings- og yrkesvalg og om sosiale- og personlige forhold. Videre støtter vi forslaget om å innføre en ny plikt for fylkeskommunene til å gi tilsvarende tilbud for de som har læretid i bedrift. YS støtter den foreslåtte teksten i §§ 16-1 og 16-2 slik de er formulert i lovforslaget.

Vi ønsker likevel å kommentere at voksne i grunnskole og videregående opplæring kan ha behov for et annet innhold og form for rådgivningen enn det som er tilfelle for barn og ungdom, og at det kanskje er andre enn skolens ansatte rådgivere med spisskompetanse på barn og ungdom, som skal stå for denne rådgivningen. YS ber departementet gjøre en vurdering på hvordan voksne som deltar i grunnskole og videregående opplæring skal ivaretas når det gjelder rådgivning og veiledning.

40 Rett til videregående opplæring

og

43 Videregående opplæring for voksne

Vi har valgt å svare på kapittel 40 og 43 under ett fordi disse i stor grad overlapper hverandre.

YS har i mange år arbeidet for å endre holdninger og regelverk knyttet til videregående opplæring. Dette gjelder særlig regelverk knyttet til det å “bruke opp retten” til videregående opplæring, og det å anerkjenne at en yrkesfaglig videregående opplæring er en fullverdig utdanning. Vi er derfor godt fornøyd med at departementet følger opp en rekke av forslagene fra Lied-utvalget.

Med et kompetansekrevene arbeidsliv der etterspørselen etter arbeidskraft med utdanningsnivå under videregående opplæring er svært liten, der antallet voksne uten videregående opplæring har ligget urovekkende høyt og konstant i en årrekke, og med et faktagrunnlag som viser at tilknytningen til arbeidslivet er svakest for de som ikke minst har studie- eller yrkeskompetanse, har det for oss vært underlig med et lovverk som muliggjør å miste rett til videregående opplæring uten at studie- eller yrkeskompetanse er oppnådd. YS er derfor svært glade for at det nå foreslås å endre retten til videregående opplæring slik at den er gjeldende fram til oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, og støtter forslagene i § 5-1, 2.ledd og § 18 -3, 1.ledd. Vi tror at dette vil være et godt bidrag både for å få flere til å gjennomføre videregående opplæring som ungdom, og åpne muligheten for flere voksne til å ta den opplæringen de ikke tok tidligere i livet.

For oss har det også vært selvsagt at de som ønsker en karriereendring som krever et annet fagbrev enn de tok som ungdom, skal få mulighet til endre yrkesvalg på lik linje med universitets- og høyskoleutdannede som endrer karrierevei ved nye studier og utdanning. Likeledes at de som har studiekompetanse, og eventuelt også en høyskoleutdanning, skal få muligheten til å ta et fagbrev de har behov for. YS støtter derfor forslaget om å innføre en ny rett gjennom muligheten til å ta en ny sluttkompetanse innenfor et yrkesfaglig studieprogram, § 18-4.

Vi er imidlertid usikre på om “rekvalifisering” er det mest dekkende og korrekte uttrykket som skal brukes i denne forbindelse. Rekvalifisering benyttes i deler av arbeidslivet i en annen betydning enn det som er hensikten i den foreslåtte lovparagrafen. Rekvalifisering brukes om kompetanse som må oppdateres fordi en godkjenningstid er gått ut, fordi det har gått for lang tid uten at kompetansen er blitt brukt, eller fordi krav og forskrifter har endret seg i betydelig grad. Rekvalifisering foregår da innen samme fagområde. Vi forstår den foreslåtte lovendringen som en mulighet for karriereskifte eller endret yrkesvalg for de som ønsker en annen sluttkompetanse på videregående skoles nivå enn den de allerede har, altså en ny yrkeskompetanse eller karrierevei. Vi ber derfor departementet om å vurdere en annen formulering enn “rekvalifisering”.

Departementets forslag om å lovfeste at samfunnets behov for at kompetanse skal tillegges stor vekt ved dimensjoneringen av det videregående opplæringstilbudet, § 5-3, er i god overensstemmelse med YS sine synspunkter på at det må være en god sammenheng mellom arbeidslivets etterspørsel etter kompetanse og det utdanningstilbudet det offentlige utdanningssystemet tilbyr. Det vil aldri kunne bli et fullstendig samsvar mellom den formelle utdanningen som produseres og det arbeidslivet etterspør, men større vekting av dimensjonering ut fra arbeidslivets behov på bekostning av søkerens primærønsker, vil være et godt bidrag.

I samme paragraf støtter YS departementets forslag om å lovfeste fylkeskommunenes plikt til å ha et tilbud om praksisbrev slik at flere elever kan få et opplæringstilbud som er tilpasset dem.

Ungdomstida er en brytningstid der det er mange elementer som spiller inn i de ulike retningsvalg som skal tas. På tross av det kan bli utfordrende for opplæringstilbydere/fylkeskommuner både økonomisk og praktisk, støtter YS departementets forslag om ubegrenset antall omvalg fram til 19 år, § 5-5. Vi tror det er bedre alternativ å kunne velge på nytt enn å droppe ut for de som oppdager at de har valgt feil. Det kan også tjene arbeidslivet at elever velger på nytt fordi arbeidsmarkedet har endret seg.

Når det gjelder § 5-6 om rett til læreplass eller annet opplæringstilbud, er dette en utfordrende problemstilling. Ideelt sett burde vår utdanningsmodell fungert slik at ingen skulle få avbrudd på sin utdanningsvei på grunn av mangel på læreplasser. En bedre dimensjonering, j.fr. § 5-3, vil kunne avhjelpe denne problemstillingen noe. Det samme vil en fortsatt satsning på rekruttering av flere lærebedrifter og læreplasser, som f.eks. gjennom Samfunnskontrakt for flere læreplasser, være. YS er utvilsomt enig i målsettingen og støtter formuleringen i denne paragrafen. Samtidig ser vi fram til en gjenopptaking av trepartssamarbeidet for å finne gode løsninger på denne utfordringen, slik departementet i sitt høringsnotat beskriver.

YS er glad for at retten til påbygging til generell studiekompetanse for de som har bestått fag- og yrkesopplæring videreføres fram til det året en fyller 24 år (§ 5-7), og at denne retten videreføres etter dette under voksnes rett, § 18-6.

I YS sitt hørings svar til NOU 2019:25 - Med rett til å mestre, argumenterte vi mot utvalgets forslag om å stramme inn voksnes rett fra å få tilbud om å komme inn på det opplæringstilbudet som fører fram til den sluttkompetansen de ønsker, til å komme inn på ett av de tre ønskene. Siden vi ikke nådde fram med vår argumentasjon sist, gjentar vi vårt synspunkt på dette.

Vi er klar over at voksne i dag kan sies å ha en sterkere rett enn ungdom når det gjelder retten til å velge det opplæringstilbud de ønsker, og ser at det kan være en logikk i at det ønskes en likhet mellom ungdom og voksne også på dette punktet. YS mener imidlertid at det ikke alltid er slik at en likhet i lovverket gir et rettferdig og likt resultat fordi forutsetningene kan være ulike. Noen ganger er det slik at noen må få en "fordel" for å få et rettferdig resultat.

Voksne kan gjennom sin livs- og arbeidserfaring antas å ha en mer reflektert forutsetning til å velge hva en ønsker å utdanne seg til. Sjansen for at de velger "feil" er derfor mindre hos voksne enn hos ungdom. Videre ligger voksnes motivasjon for å søke seg til videregående opplæring nettopp i det å få den utdanningen de ønsker, og ikke i det å få en videregående opplæring generelt. Vi er redd for at voksne som får tilbud om en annen sluttkompetanse enn den de ønsker, vil velge å ikke ta noe opplæring i det hele tatt.

Vi ser at § 18-3 legger føringer for fylkeskommunen når det gjelder voksne søkere med betydelig realkompetanse knyttet til en viss yrkeskompetanse, og at disse skal få mulighet til å formalisere denne kompetansen. Dette vil ivareta de voksne som fortsatt ønsker å arbeide innenfor det yrket de har jobbet med som ufaglært, men det ivaretar ikke alle de voksne som motiveres til mer utdanning med utsikter til å få arbeide med noe annet.

Vi registrer også at voksnes rettigheter kapittel 18 ikke inneholder tilsvarende rett som er foreslått for ungdom i § 5-5, med rett til så mange omvalg de ønsker i perioden fram til de fyller 19 år.

YS oppfatter at det i arbeidet med og i forslagene til en ny opplæringslov, har vært et overordnet mål og ønske om å legge bedre til rette for at flere skal gjennomføre videregående opplæring, og at ungdom og voksne skal få en kompetanse som kan bidra til innpass i og god tilknytning til arbeidslivet. Den foreslåtte innstrammingen i voksnes rett til å velge ønsket sluttkompetanse, er det eneste forslaget YS kan se at departementet går den motsatte veien. Vi ber derfor om at det gjøres en ny vurdering på ordlyden i § 18-3, 3.ledd.

42 Videregående opplæring i bedrift

YS er overordnet opptatt av at opplæring i bedrift skal være godt og tydelig regulert slik at hele den videregående opplæringen innen fag- og yrkesopplæring holder god kvalitet, at den er forutsigbar og trygg for lærlingene, og at lærlingene blir godt ivaretatt.

YS støtter i all hovedsak forslagene i §§ 7-2 og 7-3 når det gjelder inngåelse, endring, heving og oppsigelse av lærekontrakt, men ønsker en mer forpliktende formulering når det gjelder forskriftsfesting av form og innhold i lærekontrakten. Vi ønsker klarere retningslinjer for form og innhold i lærekontraktene slik at de blir mer enhetlige, og mener at dette skal forskriftsfestes.

I de tre påfølgende paragrafene har departementet to alternative forslag til lovtekst som involverer opplæringskontorene. YS synes det er utfordrende å vurdere hvilke formelle funksjoner opplæringskontorene skal ha, og hvorvidt de skal reguleres i opplæringsloven, fordi det er flere elementer som skal ivretas.

Opplæringskontorene har utvilsomt fått en viktig funksjon innen rekruttering, formidling og oppfølging av lærlingene innen store deler av fag- og yrkesopplæringen, og er et bindeledd mellom fylkeskommunen, elev/lærling og bedrift. Opplæringskontorene har ulike eierskapsmodeller, er ulikt organisert, har ulike oppgaver, ansvar og roller, de finansieres forskjellig, og fordeling og disposisjon av offentlig lærlingtilskudd praktiseres ulikt. Departementet har selv i sitt høringsbrev beskrevet dette godt.

YS deler departementets synspunkter på at oppgaver og ansvar som knytter seg direkte til opplæringen og til arbeidsforholdet, bør ligge hos bedriften der lærlingen får opplæring. Vi er også enige i at dagens regler som innebærer at lærlingen både har en arbeidsavtale med bedriften der den daglige opplæring og verdiskapning skjer, og en lærekontrakt med opplæringskontoret, kan være problematisk fordi lærlingen da er underlagt instruksjon fra to ulike avtaleparter. Uavhengig av hvilken løsning som velges, mener YS at det skal være tydelig hvem lærlingen har avtaleforpliktelse overfor, og hvilke rettigheter og plikter som inngår.

Det er internt i YS enighet om at opplæringskontorene skal reguleres i opplæringsloven, men det er ulike synspunkter på valg av de to alternativene på hvorvidt opplæringskontorene skal være lærebedrift eller ikke. YS som hovedorganisasjon har konkludert med at vi ønsker at opplæringskontorene skal reguleres i opplæringsloven som noe annet enn lærebedrift, men respekterer og informerer om at YS-forbundet YTF - Yrkestrafikkforbundet, mener at opplæringskontorene skal reguleres som lærebedrift. I praksis betyr dette at YS støtter alternativ 1 i §§ 7-4, 7-5, 7-6, mens YTF støtter alternativ 2.

YS støtter departementets vurdering på at det ikke er nødvendig med en omfattende regulering av opplæringskontorene i opplæringsloven og at de detaljerte bestemmelsene blir regulert i forskrift. Når dette gjøres vil YS påpeke at trepartssamarbeidet må gjenspeiles i kriterier og retningslinjer for opplæringskontorene.

Avslutningsvis til dette kapittelet vil YS understreke at det fra vår side ikke er ønskelig at vi får et lovverk som åpner for at bemanningsbyråer kan godkjennes som lærebedrift.

48 - Personalet i skolen

Personalet i skolen består av flere yrkesgrupper med ulik utdanningsbakgrunn. I tillegg til det pedagogiske personalet er det for eksempel merkantilt ansatte, tekniske ansatte, assistenter og miljøarbeidere. Sammen skal disse være med på å lage et helhetlig og godt læringsmiljø med trygge rammer for skolehverdagen. Elevene har behov for å møte voksne med gode kvalifikasjoner innen alle ansvarsområder som skal ivretas. Vi registrerer at høringen omhandler bevilgning av midler til

etter- og videreutdanning for lærere, men kan ikke se tilsvarende for fagarbeidere, assistenter, barne- og ungdomsarbeidere, vernepleiere, miljøarbeidere og andre andre ansatte i skolen. YS ønsker å påpeke at alle yrkesgrupper som er tilsatt i skolen skal ivaretas når det gjelder etter- og videreutdanning.

YS støtter departementets forslag i § 17-8 om å videreføre kravet om at kommunene og fylkeskommunene skal ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten, samt kravet om å legge til rette for kompetanseutvikling. Vi forutsetter da at dette skal gjelde alle yrkesgrupper.

YS støtter også departementets forslag i § 17-6 om å videreføre at assistenter skal kunne hjelpe til i opplæringen, samt å videreføre krav om veiledning av assistenter.

YS ønsker også å understreke at andre yrkesgrupper i skole og barnehage har viktig kompetanse som utfyller pedagogenes kompetanse, og gir et bedre sosialt og pedagogisk tilbud. Lærere opplever et økende press på rapportering og andre typer oppgaver enn undervisning og pedagogisk arbeid. Det å bringe andre yrkesgrupper mer inn i arbeidet, gir lærerne mer tid til sine kjerneoppgaver. Vi mener derfor at man må se på hvordan man kan stille krav til skolene om bruk av andre yrkesgrupper i skolen, utover det generelle kravet om riktig og nødvendig kompetanse i skolen, som foreslås videreført. Dette ville vært en viktig understreking av at det er flere yrkesgrupper enn lærere som bidrar til en best mulig skole.

Med vennlig hilsen
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund - YS

Erik Kollerud /s/
YS-leder

Bente Søgaaard /s/
spesialrådgiver